

Sosialismi ja virkavalta.

VIRKAVALTA

Taantumus kohottaa nykyään päätänsä rohkeammin kuin ennen. Mutta yhtä ylpeästi ponnistelee sosialismi, edistyksen varsinainen kannattaja, tätä taantumusta vastaan.

Taantumuksen paraimpia tukia on aina ollut virkavalta. Kun nyt sosialismin esiintunkeutuminen yhä enemmän pakottaa vanhoilliset ainekset yhtymään edistystä vastaan ja aikaa voittaen kiintymään vanhoillisiin pönkityksiin — ensin salaisesti ja sitte yhä julkisemmin — on sängen todennäköistä, että suurempi virkavalta, nojautuen itäisiin esimerkkiä antaviin laitoksiin, toistaiseksi pääsee vallalle. Sillä yhtä vähän kuin taantumus ennen hylkäsi virkavallan mahtavaksi liittolaisekseen, tulee se nytkin sitä tekemään: taantumuksella on aina tapana, kun se saapi tuulta purjeisiinsa, koota kaikki voimansa yhteen rynnätäksensä edistyksen linnoituksia vastaan. Pienen, välissä seisovan joukon merkitys häviää tässä suuressa, mutta ei "ikuisessa taistelussa".

Virkavallalla eli "byrokratialla" — tämä sana on ranskalaista syntyperää ja merkitsee tummalla vaatteella (bure) peitetyn virkapöydän valtaa — on vanhat juuret. Tietysti historian alkuaikoina, jolloin valtion, suuremman järjestetyn yhteiskunnan tehtävät olivat vähäisiä, ei virkamiehiäkään voinut olla paljon ja varsinainen "virkavalta" johdonmukaisesti ei sekään voinut olla laaja. Valtion päämies ja hänen lähimmät apulaisensa suorittivat tehtävät — tosin suurella vallalla. Muinaisuuden kehittyneimmissä valtioissa Kreikassa ja Roomassa ei virkavalta ollut kovin suuri. Mutta tämä tuli taas siitä, että kansa — tosin ei varsinainen kan-

saneduskunta, jommoista siellä ei vielä ollut — itse valitsi virkamiehensä ja piti niitä tarkasti silmällä sekä virka-ajan lopussa vaati heidät ankaralle tilille. Mutta syystä voi sanoa, että myöhempi Rooman keisarihallitus, varsinkin Konstantinus n. k. Suuri ja häntä seuraava byzantinismi, loi jonkunlaisen virkavallan. Keski-ajan oikeat virkamiehet olivat suuret ja pienet läänitysherrat ja niiden vastapainoksi asetetut voudit — muistettakoon esim. Tanskan voudit Ruotsissa ja Ruotsin-Suomessa — mutta vasta keskiajan loppupuolella ja uudemmalla ajalla laajeni taas virkamieskoneisto eri valtioissa. Hoviherrat ja muut suosikit saivat suuren vaikutusvallan, kuten esim. Ranskassa n. s. ancien regime'n aikana, jonka virkamiehistä kuuluisa Montesquieu antoi sängen moittivan todistuksen.

Mutta varsinainen virkavallan luoja uudenaikaisimmassa merkityksessä oli epäilemättä — Napoleon. Hän loi tuon tarkasti asteellisen virkamiesjärjestön, joka aina asetti yhden ainoan ylimmän esimiehen valvottavaksi alemman virkamiesjoukon, aina viimeiseen, vähäpätöisimpään valtion palvelijaan asti, jättäen vaan vähäpätöisimmät yleiset asiat kansalaisten itsehallinnon huostaan. Keskitys oli niin täydellinen, yksitoikkisuus ja kaavamaisuus valtion koneistossa niin poikkeukseton, että esim. opetusministeri voi katsoa kelloansa ja sanoa: "Nyt opetetaan sitä tai sitä kaikissa valtion kouluissa".

Ja juuri tämä koko virkakoneiston "keskitys" on välttämättömin ehto virkavallan menestymiselle. N. s. kolleegaalinen valta virastoissa ei ole sallittava, jolloin jossakin virastossa jokaisella jäsenellä on yhtä suuri päättämisvalta yleisissä asioissa ja esimiehellä ainoastaan ratkaisovalta, vaan jäsenille on annettu vain neuvotteleva valta ja esimies ratkaisee: tämä muka m. m. sen takia, että asiat täten yhtenäisemmin ratkaistaan. Mutta vaikka keskitys on virkavallan välttämätön ehto, kuuluu varsinaiseen virkavaltaan useampia muita ominaisuuksia. Niin esim. tottelevaisuus esimiehen käs-

kyille. Viime mainitun vaatimus käypi hyvin usein, jos virkavalta oikein kukostaa, niin pitkälle, ettei alemmaa virkamiestä saa sitoa mitkään muut siveelliset vaikuttimet ihmisyyden ja kansan yleishyvän suhteen kuin esimiehen mahtisana: virkamies on esimiehen orja, niinkuin työmies on työnteettäjän. Virkavallan perussääntö tässä suhteessa on se, että alempi virkamies kyllä saa olla ylempää ahkerampi, mutta ei milloinkaan ymmärtäväisempi tai kokeneempi. Miten pitkälle tottelevaisuudessa meilläkin, jossa "laki merkitsee enemmän kuin Europan mantereella", virkamiehen lainmukaisesti tulee mennä, todistaa lakiemme ehkä paras tuntija, R. F. Hermanson (Föreläs. öfver inhemsk förvaltningsrätt, p. 159 seur.): jos esimies vaan antaa toimivaltaansa ja alemman virkamiehen virkaan kuuluvia ja oikeaan muotoon puettuja eikä virkamiehen itsenäisen toiminnan yhteydessä olevia määräyksiä, täytyy tämän alemman virkamiehen totella, vaikka määräys muuten olisikin laiton. Ja Ruotsin itsevaltiuden aikana oli asia vielä hullumalla kannalla: tottelevaisuus oli ehdoton (k. sama teos siv. 169). Tosin on Suomessa perustuslaissa kaikkien virkamiesten viraltapanon mahdottomuus, paitsi laillisen tuomion kautta, jos virkamiehellä perustuslain aikana oli everstiluutnantin arvoa alempi arvo tahi joku tuomarin virka (muutamilla poikkeuksilla). Tämä määräys on katsottava — huolimatta vastaväitteistä — suureksi turvaksi virkavallan kohoamista vastaan, ainakin niin kauan kuin ei kansaneduskunta, jonka valta perustuu yleiseen kaikkien 21-vuotiaitten äänioikeuteen, valitse valtion virkailijoita. Ja sittekin arvelee Hermanson (m. t. siv. 222), että tämä inamobileetti ei koske perustuslain syntymisen jälkeen asetettujen uusien virkojen haltijoita.

Mutta tottelevaisuuden lisäksi vaaditaan vielä ennen kaikkea uskollisuutta. Sitä koetetaan muun muassa saavuttaa virkavallalla. Meillä tarvitaan vielä toinenkin vala, kun pääsee senaattoriksi tai kuvernööriksi. Tosin ollaan virkavallan sopivaisuudesta — eduskuntamme puhemiehet eivät tee valaa — ja sitovaisuutta

desta eri mielipidettä. Bebel kertoo (k. Neue Zeit 21, 2, 716) jotenkin samanlaatuisesta valasta seuraavaa:

“Uskollisuudenvala on useimpien valtioitten perussäännöissä määrätty. Kysymys on: vannommeko sen voidaksemme ylipäänsä päästä kansaneduskuntaan vai jäämmekö, *kuten vastustajamme toivovat*, kieltäytymisellämme ulkopuolelle. Minä en ole ainoastaan saksilaisena valtiopäivämiehenä kylmäverisesti vannonut uskollisuuden valan, vaan minun täytyi myös se vannoa, kun minun harjoittaakseni ammattiani ja perustaakseni perheeni piti tulla Leipzigin porvariksi. Näen vielä tänään tuon omituisen hymyn, joka liehui vapaamielisen ylipormestari Kochin suun ympäri, kun hän minut vannotti. Minäkin hymyilin ja vannoin. Tämä uskollisuudenvala on kotoisin ajoilta, jolloin valtiosäännöt syntyivät. Oli vallankumouksellisia aikoja, kuten vv. 1831, 1848 ja 1849. Silloin luulivat hallitsijat ja hallitukset, että voisivat uskollisuudenvalalla suojella valtaistujensa. Arvoa sillä ei milloinkaan ole ollut. Ei mitään valtaistuinta sillä ole pelastettu, yhtä vähän kuin sotilas pysyy rivissä sen takia, että hän on valansa vannonut”.

Mutta uskollisuutta koetetaan myöskin pönkittää sillä määräyksellä, ettei virkamies saa levittää ammattisalaisuuksia. Jos ei ota lukuun ulkomaan, pankki- ja lääkäriasioita, on tämä määräys tarpeeton ja samalla aivan tehoton. Saksassa ovat valtakunnan salaisimmatkin asiat hyvin usein seuraavana päivänä sosialistien pää-äänenkannattajassa Vorwärts’issä painetut — viranomaisten mitä suurimmaksi hämmästykseksi ja kauhuksi. Periaatteellisesti pitääkin hallituksen ja sen virkamiesten toimenpiteitten liikkua täydessä päivänvalossa kansan ja yleisön arvosteltavana. Mutta tätä päivänvaloa kammoksuu juuri virkavalta enemmän kuin mitään muuta.

Luonnollista on, että tämmöisillä vaatimuksilla virkavalta kasvattaa suosionhakijoita, matelijoita ja epäitsenäisyyttä suuremmassa tai vähemmässä määrässä. Virkavalta kerrassaan pilaa karakterin, luonteen, edis-

tää kaavamaisuutta — virkapuku, sen ulkonainen merkki on sen takia virkavallan ihanne — ja pikkumaisuutta. Itsekkäisyys rehoittaa ennen muuta virkavaltaisessa henkilössä — hän ajattelee etupäässä nousemista virkaasteikolla, kansan, ihmiskunnan paras on sivuseikka. Ja samalla kun virkavaltainen henkilö itse on mateleva esimiehen edessä, on hän alemmaa virkailijaa ja suurta yleisöä kohtaan kopea ja ynseä — tämä ilmestyy monasti jo äänessä ja tervehdyksessä. Harvoin saa kokea, että *virkamies ylimmästä saakka ei oikeastaan ole muuta kuin kansan palvelija, jonka parasta hänen kaikin voimin tulee edistää.*

Se, mikä suuressa määrin myöskin synnyttää virkavaltaa meilläkin, on hallitusvirkamiesten puutteellinen kasvatus ja valmistus. Tosin on 1894 vuoden asetus "niistä tutkinnoista, joita vaaditaan lainopillisiin, kameraalisiin ja hallinnollisiin virkoihin pääsemistä varten Suomessa" jossain määrin asettanut asiat Suomessa paremmalle kannalle kuin ennen, jolloin "yleinen oikeus-tutkinto", se on melkein puhtaasti lainopillinen valmistus, tuotti oikeuden hallinnollisiin virkoihin. Nyt saavutetaan ylemmällä hallintotutkinnolla "yksinomainen kelpaavaisuus vakinaisiin virkoihin senaatin talousosastossa, lääninsihteerin, ja lääninkamreerin, varalääninsihteerin, varalääninkamreerin ja kruununvoudin virkoihin sekä maan muissa hallinnollisissa virastoissa oleviin virkoihin, joihin ennen on vaadittu yleinen oikeus-tutkinto." Tämä merkitsee kuitenkin vaan sitä, että näitä virkoja varten asianomainen virkaan valmistaja lukee lisäksi Hermansonin luentoja hallinto-oikeudesta, finanssioikeudesta ja kansainvälisestä oikeudesta sekä osia Bonsdorffin kameraalioikeudesta. Mutta kansantaloustiedettä ei hän tarvitse enempää kuin "puhdas juristikaan", se on Gide'n tunnettu teos ja muutamia muita pieniä palasia. Ja juuri tässä suhteessa on valmistus aivan vaillinainen. Suomen hallintovirkamieheltä ei sa-nottavasti vaadita paljon mitään siitä *tieteestä, joka kuitenkin on nykyisen yhteiskunnan kulmakivi.* Ja vielä vähemmin vaaditaan häneltä mitään tarkempia

tietoja (esim. Sombartin Sosialismi ja sosiaalinen liike) niistä aatteista, jotka pääasiassa vallitsevat niitä lukuisia joukkoja, joiden palvelijaksi hänet kerran määrätään. Tämä puute enemmän kuin mikään muu kasvat-
 taa vieraaksi syville riveille, joiden harrastuksia hänen ainakin pitäisi ymmärtää, jos kohta hän ei niitä hyväksyisikään. Sivumennen mainittakoon, että ministerival-
 tiosihteeriltä, senaattoreilta, kuvernööreiltä ja keskus-
 virastojen päälliköiltä ei vaadita mitään opinnäytteitä; arvellaan, että "taito", joka "yhdistys- ja vakuutuskir-
 jassa" vaaditaan, ei näiden suhteen sisällä tietojen vaa-
 timusta, vaan *yllin* hallitustaito perustuu muihin edelly-
 tyksiin (esim. suoritettuun sotilasuraan).

Ei ole kummallista, että, jos ottaa kaikki yllä esite-
 tyt huomioon, virkamiehet eri maissa kohoavat tai oi-
 keammin sanottu kohottavat itsensä kansan palvelijoista
 kansan herroiksi, jopa välistä sen tiranneiksikin, jotka
 jyrkästi vastustavat kansan selvästi lausuttua tahtoa ja
 kaikkia vapauden harrastuksia. Saksassa ovat Schü-
 kingin ja Gurlitt'in tapaukset vielä aivan tuoreita esi-
 merkkejä eikä meilläkään puutu todistuksia. Tämä
 "virkavaltainen militarismi", kuten kuuluisa ranskalai-
 nen Leroy Beaulieu sitä nimittää, varsinainen militarismi
 ja poliisivalta, jotka kaikki tukevat sortoon taipuvia
 hallituksia, ovat kansojen todellisia painajaisia jo siltä-
 kin kannalta, että ne tavallisesti maksavat enemmän
 kuin kaikki muut "tarpeet". Englannin ensimmäisen mi-
 nisterin palkka on 125,000 Smk., valtiovarain ministe-
 rin yhtä paljon, lordkanslerin 250,000. Irlannin lord-
 luutnantin 500,000 eli ½ milj. (!) vuosittain ja eräs *täy-
 delleen* tyhjäntoimittaja ministeri (Lord Privy Seal)
 50,000 — tosin ovat korkeimmat kansanpalvelijat Eng-
 lannissa hiukan paremmin palkatut kuin muualla (katso:
 Preuss, Die engl. Staatsverfassung.) Mutta saimme-
 han mekin köyhässä Suomessa maksaa entisille suu-
 reksi osaksi jälleen virkaansa päässeille virkamiehille
 600,000 (!) Smk. — joka selvästi todistaa, että Suomi
 on "virkamiesten luvattu maa".

Mikä voi estää virkavaltaa pääsemästä johonkin kansaan juurtumasta? Yksityiset parannukset — joiden joukkoon muun muassa on luettava sosiaalisen kasvatuksen kohottaminen virkamiehiksi aikovissa ja kollegiaalisen periaatteen valtaan saaminen keskusvirastoissa — voivat jossain määrin auttaa; mutta tepsivin keino on epäilemättä kansanvaltaisuuuden kohoaminen kussakin kansassa, periaatteen “kansan hyväksi kansan kautta” toteuttaminen mitä laajimmassa määrässä, *kansojen hallitseminen alhaalta ylöspäin*. Virkavallan kultainen aika meillä oli juuri se, joka kävi valtiopäiviemme uudestaan elvyttämisen edellä, se aika jonka tyyppillisin, jos kohta samalla kelvollisin edustaja oli “Hänen Hirmuisuutensa” Lars Gabriel von Haartman, jolloin virkavallan lempilause oli: “Tee Suomen talonpojalle oikein, mutta älä koskaan hyvää”. Tuo toinen vastakkainen periaate: “ylhäältä alaspäin” ei vie tuloksiin — sen ovat sekä Bismarck että Vilhelm Rex II näyttäneet, jotka molemmat ovat tuommoista “sosiaalista kuningaskuntaa” uneksineet.

Mutta yleinen äänioikeuskaan semmoisenaan ei kohta voi poistaa virkavaltaisuuutta: sen osoittaa Ranska, jossa Napoleonin kuuluisa järjestelmä vielä melkoisesti rehoittaa. Eikä myöskään se seikka, että Amerikassa yleisen äänioikeuden nojalla valittu kansaneduskunta (tosin sekin kaksikamarinen) aina asettaa itse välittömästi tai välillisesti virkamiehistön kirjeenkantajiin saakka, anna takeita virkavaltaa vastaan. Virkavalta vähenee kyllä kaikilla näillä toimenpiteillä ja edellytyksillä; mutta se haihtuu tykkänään vasta *sosialistisessa valtiossa*, joka kyllä perustuu yleiseen yhtäläiseen äänioikeuteen, mutta ei siltä vielä heti ole valmis. Mutta että se ainakin sadan vuoden kuluessa toteutuu — ja ensin tietysti vapaimmissa maissa — sitä ei enää juuri kukaan selvänäköinen ihminen epäile, olkoon hän sitte sen puoltaja tai vastustaja. Silloin vasta häviää maailmasta virkavalta, kuten monet muut paheet ja kansan valitsevat virkamiehet ovat silloin kansan todelliset palvelijat ja se, joka ei sitä tahdo olla, se poistetaan, ku-

ten varsinainen kansanedustaja parlamentissa — hän ei ole tehtävänsä ymmärtänyt ja väistyy. Tehkäämme sen takia ahkerasti työtä tämä valtioihanne saavuttaaksemme, jotta ihmiskunta kerran saisi virkamiehiä, jotka nekin toteuttavat ihmiskunnan korkeat tehtävät eikä vaan jonkun hallituksen ja sen suosimien pienten kansanryhmien itsekkäitä tarkoituksiperiä ja omanvoittoisia pyyteitä.

Savon Työväen Joululehti 1908.

Työväestön tila.

MIKÄ ON KÖYHÄLISTÖN TILA?

Yhä enemmän on ruvettu tiedemiesten keskuudessa harrastamaan työväestön sielu- ja tunne-elämän selville saamista, jotta siten paremmin voitaisiin arvostella nykyisen proletariaatin todellista tilaa sen syvimässä syvyydessä.

Tämän tilan selvittämiseen on pyrkinyt sosialistinen toveri Paul Göhre kahdella kirjallaan: "Denkwürdigkeiten und Erinnerungen eines Arbeiters" (Fischer) ja "Lebensgeschichte eines modernen Fabrikarbeiters" (Bromme), jonka jälkimäisen kirjan esipuheessa Göhre nimenomaan sanoo tarkoittavansa "nykyisen proletariaatin todellisen elämän yleistä tuntemista proletaarin oman kynän kautta". Edellisestä kirjasta lausuu prof. Sombart omassa hyvin etevässä kirjassaan ("Das Proletariat", siv. 77), että se on kerrassaan "kauhea" ja sitä lukee "henkeä pidättämällä"; jälkimäinen on hieman väsyttävä lukea (358 siv.), mutta sekin on sangen valaiseva. Mainittava on tässä suhteessa myöskin kuuluisan sosialistisen naistaistelijan Adelheid Poppin elämäkerta ("Jugendgeschichte einer Arbeiterin") johon itse Bebel on kirjoittanut esipuheen.*)

*) Mainita voisi vielä Winter, Ich suche meine Mutter; Viersbeck, Erlebnisse eines hamburg. Dienstmädchens; Böhme, Tagebuch einer Verlorenen v. m. m.